

УДК 342.95 DOI: [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2021\(117\)10](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2021(117)10)

JEL Classification: D74, K23, K42

ДУБІНА Олег аспірант Одеського державного університету
внутрішніх справ

E-mail: Oleg.education@gmail.com

ORCID: 0000-0002-3654-1920 вул. Успенська, 1, Одеса, 65000, Україна

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Розглянуто стан дослідження проблем інституту відповідальності неповнолітніх за вчинення адміністративних правопорушень в українській адміністративно-правовій науці. Доведено, що особливості притягнення неповнолітніх до відповідальності у рамках інституту адміністративної відповідальності можна розглядати як спеціальний «субінститут права». Визначено та систематизовано основні напрями наукового осмислення та розв'язування проблем адміністративної відповідальності неповнолітніх в Україні.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, відповідальність неповнолітніх, захист прав дитини, неповнолітня особа, провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Постановка проблеми. За сучасним українським законодавством *дитина* може бути суб'єктом адміністративного правопорушення з 16 років. Водночас, як прописано в Національній стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 р., «деякі права осіб, які притягуються до адміністративної відповідальності, на важливості яких наголошується у міжнародних документах, не передбачені Кодексом України про адміністративні правопорушення» [1]. Зазначене вимагає комплексного наукового підходу до розв'язання теоретичних і прикладних проблем забезпечення прав дітей у адміністративно-деліктних відносинах, який можливо забезпечити за умови скоординованих дій науковців і фахівців у галузі права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З огляду на специфіку тематики та мету статті основу власних висновків утворюють результати аналізу праць українських науковців, присвячених розгляду окремих аспектів інституту адміністративної відповідальності загалом та особливостей відповідальності неповнолітніх зокрема. Серед останніх досліджень варто зазначити праці вчених М. Веселова, І. Іщенко, Н. Коломоєць, К. Маленко, Е. Слепової, О. Ткалі [2–7].

Метою статті є визначення та систематизація основних напрямів наукового осмислення та розв'язання проблем адміністративної відповідальності неповнолітніх в Україні.

Матеріали та методи. Емпіричною базою дослідження стали правові акти законодавства України, наукові розробки вчених у галузі адміністративного права. Завдяки поєднанню загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, зокрема діалектичного, формально-юридичного, порівняльного аналізу й синтезу, вдалося опрацювати наявний у вітчизняній адміністративно-правовій науці емпіричний матеріал та отримати власні наукові висновки, що корелюються з метою та завданнями статті.

Результати дослідження. *Адміністративна відповідальність* (на думку В. Колпакова) – «це примусове, з додержанням установленної процедури, застосування правомочним суб'єктом передбачених законодавством за вчинення адміністративного проступку заходів впливу, які повинні бути виконані правопорушником» [8, с. 24]. Помітне значення у гносеології адміністративного проступку відіграють ознаки складу, що характеризують саме індивідуального суб'єкта. Ці ознаки (загального чи спеціального суб'єкта) мають значення як під час застосування норм матеріального права (наприклад, у разі кваліфікації делікту, визначення виду та розміру адміністративного стягнення), так і за процесуального – особливості поведіння з певними категоріями учасників адміністративно-деліктного провадження (наприклад, особливості складення протоколу про адміністративні правопорушення стосовно судді (ст. 257-1 КУпАП) тощо.

В. Колпаков у своєму фундаментальному дослідженні виокремлює обставини, що характеризують суб'єкта проступку, але до складу не входять, тобто: «це становище особи на військовій службі (ст. 15 КУпАП), відсутність громадянства України (ст. 16 КУпАП), вагітність та сильне душевне хвилювання (ст. 34 КУпАП) тощо. Вони жодним чином не впливають на кваліфікацію вчиненого діяння, проте впливають на вид, розмір та інші характеристики стягнення» [8, с. 22–23]. Правова система передбачає, що діти не здатні повною мірою визначати й захищати свої інтереси. «Фізіологічні та психологічні відмінності дорослих і дітей служать причинами для створення окремої системи юстиції та зумовлюють інше поведіння з неповнолітніми за таких правовідносин» [9]. Тому цілком виправдано стверджувати, що неповнолітні особи також підпадають під ознаки так званих *особливих суб'єктів адміністративного проступку*, що не може не вплинути на їхній правовий статус як учасників проваджень у справах про адміністративні правопорушення та не викликати підвищену увагу з боку правників щодо забезпечення прав та найкращих інтересів дітей у цих правовідносинах. У цьому статусі для неповнолітніх має бути одночасно закладений компроміс та визначено баланс між принципами «*невідворотності*» та «*адекватності*» реакції з боку держави.

Протягом тривалого періоду¹ в системі права з'явилася група пов'язаних між собою правових норм, які передбачають особливу форму реагування держави на адміністративні правопорушення з боку неповнолітніх осіб. Але чи можна говорити про цю систему норм як про окремий правовий інститут, і наскільки ця система є досконалою з позиції захисту інтересів дитини, яка опинилася у конфлікті з законом?

«*Правовий інститут* – це заснована на законі сукупність норм, покликаних регулювати в межах предмета даної галузі права певні суспільні відносини, що характеризуються відносною самостійністю, а також пов'язані з ними похідні відносини» [10, с. 67]. Утім, на думку видатного правознавця О. Іоффе, «такі інститути слід виокремлювати не за предметом правового регулювання, а за особливим методом» [11, с. 59]. «*Юридична відповідальність як інститут права* – це багатовимірна категорія. Вона може виступати як: варіант і спосіб правового регулювання суспільних відносин не лише у вигляді встановлення заборон, але й заохочення тощо» [12, с. 9]. Виділяють також загальну та спеціальну відповідальність. Спеціальна відповідальність обумовлена особливостями правового статусу окремих суб'єктів права, що своєю чергою зумовлює характер санкцій і ступень деталізації процедури провадження, порівняно з загальними суб'єктами права [12, с. 12–13]. Відповідальність неповнолітніх через наявність особливого суб'єкта адміністративного проступку має свої відмінності, що втілюється у завданні, методі та характері впливу на зазначену категорію учасників адміністративно-деліктних відносин.

У сучасному суспільстві на *інститут адміністративної відповідальності*, за висловлюванням Н. Кізіми, «слід покласти не тільки і не стільки каральну функцію, скільки виховну та превентивну» [13, с. 122]. За цим твердженням не варто заперечувати, що адміністративна відповідальність здобуває *об'єктивного втілення* в офіційному осудженні за правопорушення особи та застосуванні до неї у процесуальній формі санкцій правових норм уповноваженими на те суб'єктами влади, а *суб'єктивного* – у виховному впливі, що не виключає несприятливих наслідків особистого, майнового та іншого характеру. В. Продаєвич обґрунтовує, що заходи впливу на неповнолітніх, які окреслено у ст. 24-1 КУпАП, варто відносити, як і адміністративні стягнення, до заходів адміністративної відповідальності² ([14, с. 13–14]. Н. Ортинська основною метою адміністративної відповідальності вважає «виховання неповнолітньої особи, що має на меті превентивний характер, як для цієї особи, так і для соціуму загалом» [15, с. 183]. Деякі дослідники (наприклад, І. Іщенко [3], Л. Кожура [16], К. Маленко [5]) не просто підкреслюють профілактичне

¹ За деякими даними, з початку ХХ ст. [2, с. 114–118]

² Оскільки і ті, й інші мають низку спільних ознак. – Прим. авт.

призначення адміністративної відповідальності, а взагалі розглядають останню як засіб ювенальної превенції.

З урахуванням зазначеного ми доходимо того ж висновку, який ще у 2006 р. зробила у своєму дослідженні О. Горбач: «адміністративна відповідальність неповнолітніх більшою мірою, ніж адміністративна відповідальність дорослих правопорушників переслідує насамперед морально-виховні цілі» [17, с. 11]. Учена аргументовано наголошувала, що «поряд із загальними ознаками, притаманними інституту адміністративної відповідальності у цілому, відповідальність неповнолітніх має свої, характерні тільки для неї, специфічні особливості» [17, с. 11]. За переконанням Ю. Ковальчука, Н. Ортинської, особливості відповідальності неповнолітніх за адміністративні проступки виявляються саме у наявності у вітчизняному законодавстві окремого підходу, а саме – застосування до них заходів впливу, передбачених ст. 24-1 КУпАП [18, с. 10; 15, с. 181].

Питання відповідальності неповнолітніх за вчинення адміністративних правопорушень постійно перебували в полі зору українських науковців. Їхні дослідження мали певний вплив на формування в теорії адміністративного права відокремленої сукупності поглядів на проблеми профілактики правопорушень серед неповнолітніх осіб, застосування до них заходів адміністративного впливу, нарешті забезпечення найкращих інтересів дітей як учасників адміністративно-деліктних відносин. Ретельний аналіз цих наукових праць надав змогу виявити певні закономірності в поглядах на проблемні аспекти зазначених суспільно-правових відносин, які здебільшого залишаються актуальними й дотепер.

Першим напрямом, що призводить до багатьох спірних питань, є визначення *оптимального мінімального віку адміністративної відповідальності*. Це питання в адміністративних дослідженнях стало предметом наукової дискусії. Прихильники однієї концепції (зокрема Б. Урбанський [19, с. 221]) підтримують установлений у ст. 12 КУпАП 16-річний вік адміністративної відповідальності. Інші правники (І. Іщенко [3, с. 99], Ю. Ковальчук [18, с. 8], Є. Колосовський [20, с. 181] та ін.) наполегливо доводять доцільність зниження цього віку. До речі, у цьому питанні ми погоджуємося з позицією М. Веселова, який переконаний, що «загальний вік адміністративної відповідальності за всіма складами адміністративних правопорушень в українському законодавстві має бути знижений до 14 років. Але до осіб, які вчинили адміністративне правопорушення у віці від 14 до 16 років, мають застосовуватися суто виховні та реституційні заходи» [21, с. 55].

Другим проблемним напрямом інституту відповідальності дітей є *ефективність виховних заходів*, використання яких передбачають положення КУпАП. Важливою передумовою успішного розв'язання проблеми в науці слугуватиме її правильне формулювання. Через наявні в адмініст-

ративно-правовій науці погляди розв'язання цієї проблеми має два взаємопов'язані блоки: формування оптимального переліку та змісту цих заходів (матеріально-правову компоненту); створення дієвого організаційно-правового механізму їхнього застосування (процедурну компоненту). О. Горбач [17, с. 12], О. Чернецький [22, с. 19], Є. Колосовський [20, с. 182], О. Ткаля [7, с. 90], І. Іщенко [3, с. 99] в унісон наполягають на необхідності перегляду (розширення) чинного переліку заходів впливу до неповнолітніх. Учені Н. Ортинська [15, с. 182] та М. Веселов [23, с. 73] зауважують на певних вадах практичної реалізації зазначених заходів, зокрема «відсутність уніфікованого підходу під час призначення судами таким особам адміністративного стягнення або заходу впливу» [23, с. 73].

Третім проблемним напрямом, що поєднує низку ключових питань у цій сфері правовідносин, є *порядок (процедура) притягнення неповнолітніх до адміністративної відповідальності*. У цьому контексті М. Легецький згадує про особливе адміністративно-процесуальне положення неповнолітніх як учасників провадження [24, с. 13]. О. Чернецький до особливостей провадження у справах про адміністративні правопорушення за участю дітей відносить: пріоритетність виховного впливу; розгляд справ про адміністративні правопорушення неповнолітніх виключно судами; з'ясування під час таких проваджень повного віку та характеру соціального середовища дитини; врахування того, що вчинення правопорушення неповнолітнім є обставиною, що пом'якшує відповідальність [22, с. 13]. Ю. Ковальчук зауважував, що суттєвим недоліком адміністративно-деліктного законодавства України є відсутність будь-якого згадування про порядок визначення можливого стану неосудності неповнолітньої особи, що скоїла протиправне діяння [18, с. 15]. Т. Корж-Ікаєва обґрунтовувала доцільність обов'язкової участі адвоката [25, с. 12], Є. Колосовський – запровадження медіаційної моделі у справах про адміністративні правопорушення за участю дітей [20, с. 182].

Проведений в статті аналіз сукупно свідчить на користь того, що провадження у справах про адміністративні правопорушення стосовно неповнолітніх повинно мати свої нормативно визначені особливості. Попри низку аргументованих пропозицій науковців і практиків, й до сьогодні важко визнати, що особливе адміністративно-процесуальне положення неповнолітніх дійсно має належне формально-правове закріплення в українському законі. Зміни до адміністративного законодавства з питань удосконалення системи судочинства у частині притягнення неповнолітніх до адміністративної відповідальності повинні мати системний характер, а норми – упорядковану та логічну структуру. На цьому тлі цілком доречною виглядає позиція авторів (зокрема Ю. Ковальчука [18, с. 12–13], Б. Урбанського, [19, с. 224], Е. Слепової [6]), які переконливо наполягають на доповненні КУпАП окремим розділом, який визначав би особливості провадження та притягнення неповнолітніх до адміністративної відповідальності.

Четвертим, не менш важливим, але найменш дослідженим проблемним напрямом інституту адміністративної відповідальності є захист прав неповнолітніх як учасників такого виду судочинства. Т. Корж-Ікаєва у 2008 р. серед іншого наголошувала на ролі суду як найважливішого органу гарантування, охорони, захисту та відновлення прав і свобод неповнолітніх, до завдань якого віднесено й розгляд справ про адміністративні правопорушення [25, с. 15]. М. Стефанчук у 2013 р. зауважував на відсутності в українському адміністративно-деліктному законодавстві належного регулювання гарантій і процедур дотримання прав неповнолітніх, що вчинили правопорушення, обґрунтовуючи цим важливість зазначеного напряму для подальших наукових розробок [26, с. 496].

Інтереси й потреби дітей часто відходять на другий план у діяльності посадових осіб органів публічного адміністрування, особливо, якщо це стосується розгляду скоєних ними протиправних діянь. У деяких комплексних адміністративно-правових дослідженнях останніх років (зокрема у працях О. Навроцького (2018 р.) [27], Н. Коломоєць (2019 р.) [4]), предметом яких стали засади адміністративно-правового регулювання забезпечення прав дитини, проблеми захисту прав дитини як учасника адміністративно-деліктних проваджень не знайшли належного висвітлення (максимум автори зупинялися лише на окремих епізодах зазначеної проблематики).

Наявність суттєвих проблем у частині притягнення неповнолітніх до юридичної відповідальності за адміністративні правопорушення на високому науковому рівні висвітлив М. Веселов (2020 р.) [2]. Учений зауважує, що «правове регулювання провадження у справах про адміністративні правопорушення в Україні на сьогодні має чимало проблем щодо забезпечення прав і найкращих інтересів дитини як учасника цих правовідносин»³ [28, с. 54], що повинно привернути більш активну увагу науковців.

Нарешті, *п'ятим*, новим, але перспективним для української правової науки та законодавства напрямом розвитку та реформування інституту відповідальності неповнолітніх є зміна порядку реагування на суспільно небезпечні діяння, вчинені дітьми до досягнення ними віку, з якого настає кримінальна відповідальність, з виведенням їх поза межі кримінально-правових відносин. Альтернативою призначення судом примусових заходів виховного характеру може стати розв'язання питання щодо застосування до таких дітей адміністративно-правових заходів, спрямованих на їхню соціальну реабілітацію [29, с. 43–44].

Висновки. Сукупність правових норм, що регулює конкретний різновид суспільних відносин, зокрема особливості притягнення неповнолітніх до відповідальності, у рамках інституту адміністративної відповідальності можна розглядати як *спеціальний «субінститут права»*.

³ Усі цитати з іншомовних джерел наведено у перекладі автора статті.

Інститут відповідальності неповнолітніх поєднує такі функції: *правоохоронну*, втілену у захисті публічних інтересів суспільства і прав окремих осіб від протиправних посягань з боку осіб, що не досягли 18 років; *превентивну*, яка полягає у виправленні правосвідомості неповнолітнього правопорушника, спрямованого на те, щоб утримати дитину від девіантної поведінки у майбутньому; *ювенально-протекційну*, що включає врахування вікових особливостей і гарантування найкращих інтересів неповнолітніх у адміністративно-деліктних провадженнях, процесуально-правовий захист прав під час притягнення їх до відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень.

На підставі аналізу вітчизняних адміністративно-правових досліджень пропонуємо об'єднати актуальні для України теоретичні та прикладні *проблеми інституту відповідальності неповнолітніх* за вчинення правопорушень за п'ятьма основними напрямками: перегляд і визначення оптимального мінімального віку адміністративної відповідальності; підвищення ефективності виховних заходів, застосування яких до неповнолітніх правопорушників передбачає законодавство про адміністративну відповідальність; удосконалення порядку (процедури) судочинства в частині притягнення неповнолітніх до відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень; захист прав неповнолітніх, що притягаються до відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень; реформування порядку реагування на суспільно небезпечні діяння, вчинені дітьми до досягнення ними віку, з якого настає кримінальна відповідальність, з виведенням їх поза межі кримінально-правових відносин та застосуванням до таких дітей адміністративно-правових заходів, спрямованих на їхню соціальну реабілітацію.

Сформульовані у цій статті висновки створюють необхідне теоретичне підґрунтя для подальшого з'ясування та вирішення проблем адміністративно-правового захисту прав неповнолітніх, що перебувають у конфлікті з законом. Визначення проблемних напрямів інституту адміністративної відповідальності неповнолітніх має не лише теоретичний, а й практичний сенс, оскільки завдає орієнтир для подальшого аналізу українського законодавства з метою його системного удосконалення, що стане предметом наших майбутніх наукових розвідок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про схвалення Національної стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 р. № 1027-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1027-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 07.07.2021).
2. Веселов М. Ю. Адміністративно-правові засади функціонування ювенальної юстиції у системі забезпечення прав дітей в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. ДЮІ МВС України, ДНДІ МВС України. Київ, 2020. 381 с.
3. Іщенко І. В. Адміністративна відповідальність як засіб ювенальної превенції. Правова держава. 2018. № 30. С. 97-100. DOI: 10.18524/2411-2054.2018.30.132857.

4. Коломоєць Н. В. Адміністративно-правовий захист прав дитини в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харківський нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2019. 40 с.
5. Маленко К. М. Адміністративна відповідальність як засіб профілактики дитячої безпритульності та бездоглядності. Реалії та перспективи розбудови правової держави в Україні і світі: матеріали II Міжнародної наук.-практич. конф. студентів та молодих учених (м. Суми, 17 травня 2019 р.). Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2019. С. 242-247.
6. Слепова Е. А. Адміністративна відповідальність неповнолітніх. Актуальні проблеми, пріоритетні напрямки та стратегії розвитку України: тези доповідей I Міжнародної наук.-практич. онлайн-конф. (м. Київ, 15 березня 2021 р.). Київ, 2021. URL: <https://itta.info/administrativna-vidpovidalnist-perovpolitnih/> (дата звернення: 24.06.2021).
7. Ткаля О. В. Особливості заходів адміністративного впливу, що застосовуються до неповнолітніх. Новітні кримінально-правові дослідження: зб. наук. пр. Миколаїв: Іліон, 2016. С. 87-90.
8. Колпаков В. К. Деліктний феномен в адміністративному праві України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Нац. академія внутр. справ України. Київ, 2005. 39 с.
9. Веселов Н. Ю. Биологические, психологические и социальные факторы правового концепта «ребенок». *Studia Humanitatis*. 2019. № 2. URL: <http://st-hum.ru/content/veselov-nyu-biologicheskie-psihologicheskie-i-socialnye-factory-pravovogo-koncepta-rebenok> (дата звернення: 28.06.2021).
10. Якушев В. С. О понятии правового института. *Правоведение*. 1970. № 6. С. 60-67.
11. Иоффе О. С. Структурные подразделения системы права (на материалах гражданского права). *Ученые записки. Ученые записки ВНИИСЗ*. М., 1968, Вып. 14. С. 45-60.
12. Шестопалова Л. Юридична відповідальність у структурі права. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. Серія. Юридичні науки. 2018. № 2. С. 5-15.
13. Кізіма Н. В. Адміністративні стягнення за законодавством України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Українське адміністративне право: актуальні проблеми реформування*: збірник наукових праць. Суми: Мрія-1 ЛТД: Ініціатива, 2000. С. 121-123.
14. Продаєвич В. О. Місце адміністративної відповідальності в системі заходів адміністративного примусу: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ін-т законодавства Верховної Ради України. Київ, 2007. 21 с.
15. Ортинська Н. В. Співвідношення гуманності та дієвості заходів впливу, що застосовуються до неповнолітніх. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*: Збірник наук. праць. Серія Юридичні науки. 2015. № 827. С. 179-183.
16. Кожура Л. Адміністративна відповідальність як засіб адміністративно-правового захисту бездомних осіб і безпритульних дітей. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2012. № 5. С. 67-69.
17. Горбач О. В. Адміністративна відповідальність неповнолітніх, батьків або осіб, які їх замінюють: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київський нац. ун-т внутр. справ. Київ, 2006. 18 с.

18. Ковальчук Ю. І. Неповнолітній як суб'єкт адміністративної відповідальності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 2007. 21 с.
19. Урбанський Б. П. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх як спеціального суб'єкта. *Митна справа*. 2014. № 5 (95). Ч. 2. Кн. 1. С. 219-225.
20. Колосовський Є. Ю. Адміністративна відповідальність неповнолітніх: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Нац. ун-т державної податкової служби України. Ірпінь, 2014. 379 с.
21. Веселов М. Інститут адміністративної відповідальності у системі ювенальної юстиції. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Серія. Юридичні науки*. 2019. № 5 (106). С. 49-63. DOI: 10.31617/zt.knute.2019(106)05.
22. Чернецький О. Л. Правове регулювання адміністративної відповідальності неповнолітніх в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харківський нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2008. 22 с.
23. Веселов М. Захист прав неповнолітніх під час притягнення до адміністративної відповідальності. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Серія. Юридичні науки*. 2020. № 1 (108). С. 73-84. DOI: [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2020\(108\)08](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2020(108)08).
24. Легецький М. П. Адміністративно-правові заходи протидії правопорушенням, вчиненим неповнолітніми, у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Нац. академія внутр. справ України. Київ, 2004. 22 с.
25. Корж-Ікаєва Т. Г. Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод неповнолітніх: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; КНУВС. К., 2008. 19 с.
26. Стефанчук М. М. Забезпечення органами прокуратури додержання законів про права неповнолітніх при їх притягненні до адміністративної відповідальності. *Університетські наукові записки*. 2013. № 3 (47). С. 495-500.
27. Навроцький О. О. Забезпечення прав дитини в Україні: теоретичні і практичні засади адміністративно-правового регулювання: автореф. дис. ... док. юрид. наук: 12.00.07. Харківський нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Х., 2018. 36 с.
28. Veselov M. Administrative and legal ensure of «the best interests of the child» in the field of junior justice. *Public Administration and Law Review*. 2020. Issue 3. P. 49-56. DOI: 10.36690/2674-5216-2020-3-49.
29. Веселов М., Плосконос А. Концепція правового реагування на протиправні вчинки дітей, які не досягли віку кримінальної відповідальності. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності: тези IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 26 лют. 2021 р.)*. Хмельницький: НАДПСУ, 2021. С. 42-45.

Стаття надійшла до редакції 08.07.2021.

Dubina O., Scientific view on the problems of administrative responsibility of minors in Ukraine.

Background. *The choice of the subject of the article is dictated by the need to clarify the state of research of the problems of the institute of responsibility of minors in administrative and legal science and their systematization.*

The **aim** of the article is to identify and systematize the main areas of scientific understanding and solving problems of administrative liability of minors in our country.

Materials and methods. The empirical basis of the study were legal acts of Ukrainian legislation, scientific works of other authors in the field of administrative law. Thanks to a combination of general scientific and special methods of cognition it was possible to process the specified empirical material and to receive own scientific conclusions.

Results. The article is based on the analysis of existing Ukrainian research on the peculiarities of the administrative responsibility of minors. It is emphasized that this category of persons falls under the characteristics of the so-called special subjects of administrative misconduct, which should affect their legal status as participants in proceedings on administrative offenses. It is proved that the peculiarities of bringing minors to justice, within the institution of administrative responsibility can be considered as a special «sub-institution of law».

Conclusion. According to the results of the study, the main directions of scientific understanding and solving the problems of administrative responsibility of minors in our country are identified and systematized, such as: 1) review and determination of the optimal minimum age of administrative responsibility; 2) increasing the effectiveness of educational measures, the application of which to juvenile offenders provides for legislation on administrative liability; 3) improving the procedure of judicial proceedings in terms of bringing minors to justice for committing administrative offenses; 4) protection of the rights of minors prosecuted for committing administrative offenses; 5) reforming the procedure for responding to socially dangerous acts committed by children before they reach the age from which criminal liability arises.

Keywords: administrative liability, liability of minors, protection of the rights of the child, minor, proceedings in cases of administrative offenses.

REFERENCES

1. Pro shvalennja Nacional'noi' strategii' reformuvannja systemy justycii' shhodo ditej na period do 2023 roku: Rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukrai'ny vid 18.12.2018 r. № 1027-r. [On approval of the National Strategy for Reforming the Justice System for Children for the period up to 2023: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 18.12.2018 № 1027-r.]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1027-2018-%D1%80#Text> (data zvernennja: 07.07.2021) [in Ukrainian].
2. Veselov, M. Ju. (2020). Administratyvno-pravovi zasady funkcionuvannja juvenal'noi' justycii' u systemi zabezpechennja prav ditej v Ukrai'ni: dys. ... d-ra juryd. nauk: 12.00.07. DJuI MVS Ukrai'ny [Administrative and legal principles of the functioning of juvenile justice in the system of ensuring the rights of children in Ukraine: dis. ... Dr. of Jurid. Sciences: 12.00.07. DLI of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine], DNDI MVS Ukrai'ny. Kyi'v [in Ukrainian].
3. Ishhenko, I. V. (2018). Administratyvna vidpovidal'nist' jak zasib juvenal'noi' prevencii' [Administrative liability as a means of juvenile prevention]. *Pravova derzhava – Constitutional state*, 30, 97-100. Retrieved from DOI: 10.18524/2411-2054.2018.30.132857 [in Ukrainian].

4. Kolomojec', N. V. (2019). Administratyvno-pravovyj zahyst prav dytyny v Ukraïni: avtoref. dys. ... d-ra juryd. nauk: 12.00.07. Harkivs'kyj nac. un-t vnutr. sprav [Administrative and legal protection of children's rights in Ukraine: author's ref. dis. ... Dr. of Jurid. Sciences: 12.00.07. Kharkiv National University of Internal Affairs]. Harkiv [in Ukrainian].
5. Malenko, K. M. (2019). Administratyvna vidpovidal'nist' jak zasib profilaktyky dytjachoi' bezprytul'nosti ta bezdogljadnosti. Realii' ta perspektyvy rozbudovy pravovoi' derzhavy v Ukraïni i sviti: materialy II Mizhnarodnoi' nauk.-praktych. konf. studentiv ta molodyh uchenyh (m. Sumy, 17 travnja 2019 r.) [Administrative liability as a means of preventing child homelessness and neglect. Realities and prospects of building the constitutional state in Ukraine and the world: materials of the II International scientific-practical conf. of students and young scientists (Sumy, May 17, 2019)]. Sumy: SumDPU im. A. S. Makarenka, (pp. 242-247) [in Ukrainian].
6. Sljepova, E. A. (2021). Administratyvna vidpovidal'nist' nepovnolitnih. Aktual'ni problemy, priorytetni naprjamky ta strategii' rozvytku Ukraïny: tezy dopovidej I Mizhnarodnoi' nauk.-praktych. onlajn-konf. (m. Kyi'v, 15 bereznja 2021 r.) [Administrative liability of minors. Actual problems, priority directions and strategies of development of Ukraine: abstracts of reports of the I International scientific-practical online conf. (Kyiv, March 15, 2021)]. Kyi'v. Retrieved from <https://itta.info/administrativna-vidpovidalnist-nepovnolitnix/> (data zvernennja: 24.06.2021) [in Ukrainian].
7. Tkajla, O. V. (2016). Osoblyvosti zahodiv administratyvnogo vplyvu, shho zastosovujut'sja do nepovnolitnih. Novitni kryminal'no-pravovi doslidzhennja: zb. nauk. pr. [*Features of measures of administrative influence applied to minors. The latest criminal law research: Coll. of scient. works*]. Mykolai'v: Ilion, (pp. 87-90) [in Ukrainian].
8. Kolpakov, V. K. (2005). Deliktnyj fenomen v administratyvnomu pravi Ukraïny: avtoref. dys. ... d-ra juryd. nauk: 12.00.07. Nac. akademija vnutr. sprav Ukraïny [Tort phenomenon in the administrative law of Ukraine: author's ref. dis. ... Dr. of Jurid. Sciences: 12.00.07. Nat. Academy of Internal Affairs of Ukraine]. Kyi'v [in Ukrainian].
9. Veselov, N. Ju. (2019). Biologicheskie, psihologicheskie i social'nye faktory pravovogo koncepta «rebenok» [Biological, psychological and social factors of the legal concept of «child»]. *Studia Humanitatis*. № 2. URL: <http://st-hum.ru/content/veselov-nyu-biologicheskie-psihologicheskie-i-socialnye-factory-pravovogo-koncepta-rebenok> (data zvernennja: 28.06.2021) [in Russian].
10. Jakushev, V. S. (1970). O ponjatii pravovogo instituta [On the concept of a legal institution]. *Pravovedenie – Jurisprudence*, 6, 60-67 [in Ukrainian].
11. Ioffe, O. S. (1968). Strukturnye podrazdelenija sistemy prava (na materialah grazhdanskogo prava). [Structural subdivisions of the legal system (based on materials of civil law)]. *Uchenye zapiski – Scholarly notes*. Moskva. VNIISZ, (Vol. 14), (pp. 45-60) [in Russian].
12. Shestopalova, L. (2018). Juridichna vidpovidal'nist' u strukturi prava [Legal responsibility in the structure of law]. *Zovnishnja torgivlja: ekonomika, finansy, pravo. Serija. Juridichni nauki – Foreign trade: economics, finance, law. Series. Legal sciences*, 2, 5-15 [in Ukrainian].
13. Kizima, N. V. (2000). Administrativni stjagnennja za zakonodavstvom Ukraïni: suchasnij stan ta perspektyvi rozvitku [Administrative penalties under the legislation of Ukraine: current state and development prospects]. Ukraïns'ke administrativne pravo: aktual'ni problemi reformuvannja: zbirnik naukovih prac' – Ukrainian administrative law: current issues of reforming: a collection of scientific papers. Sumi: Mrija-1 LTD: Inicijativa, (pp. 121-123) [in Ukrainian].

14. Prodajevych, V. O. (2007). Misce administratyvnoi' vidpovidal'nosti v systemi zahodiv administratyvnogo prymusu: avtoref. dys. ... kand. juryd. nauk: 12.00.07. In-t zakonodavstva Verhovnoi' Rady Ukrai'ny [The place of administrative responsibility in the system of measures of administrative coercion: author's ref. dis. ... Cand. of jurid. Sciences: 12.00.07. Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine]. Kyi'v [in Ukrainian].
15. Ortyns'ka, N. V. (2015). Spivvidnoshennja gumannosti ta dijevosti zahodiv vplyvu, shho zastosovujut'sja do nepovnlitnih [The ratio of humanity and effectiveness of measures of influence applied to minors]. Visnyk Nacional'nogo universytetu «Lvivs'ka politehnika»: Zbirnyk nauk. prac'. Serija Jurydychni nauky – Bulletin of the National University «Lviv Polytechnic»: Collection of Scient. works. Legal Sciences Series, 827, 179-183 [in Ukrainian].
16. Kozhura, L. (2012). Administratyvna vidpovidal'nist' jak zasib administratyvno-pravovogo zahystu bezdomnyh osib i bezprytul'nyh ditej [Administrative liability as a means of administrative and legal protection of homeless people and homeless children]. Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verhovnoi' Rady Ukrai'ny – Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine, 5, 67-69 [in Ukrainian].
17. Gorbach, O. V. (2006). Administratyvna vidpovidal'nist' nepovnlitnih, bat'kiv abo osib, jaki i'h zaminjuyut': avtoref. dys. ... kand. juryd. nauk: 12.00.07. Kyi'vs'kyj nac. un-t vnutr. sprav [Administrative liability of minors, parents or persons replacing them: author's ref. dis. ... Cand. of Jurid. Sciences: 12.00.07. Kyiv National University of Internal Affairs]. Kyi'v [in Ukrainian].
18. Koval'chuk, Ju. I. (2007). Nepovnlitnij jak sub'jekt administratyvnoi' vidpovidal'nosti: avtoref. dys. ... kand. juryd. nauk: 12.00.07. In-t derzhavy i prava im. V.M. Korec'kogo NAN Ukrai'ny [Minor as a subject of administrative responsibility: author's ref. dis. ... Cand. of Jurid. Sciences: 12.00.07. V.M. Koretsky Inst. of State and Law of NAS of Ukraine]. Kyi'v [in Ukrainian].
19. Urbans'kyj, B. P. (2014). Osoblyvosti administratyvnoi' vidpovidal'nosti nepovnlitnih jak special'nogo sub'jekta [Features of administrative liability of minors as a special entity]. Mytna sprava – Customs affairs, 5 (95), (Part 2, (Vol. 1), (pp. 219-225) [in Ukrainian].
20. Kolosovs'kyj, Je. Ju. (2014). Administratyvna vidpovidal'nist' nepovnlitnih: dys. ... kand. juryd. nauk: 12.00.07. Nac. un-t derzhavnoi' podatkovoi' sluzhby Ukrai'ny [Administrative liability of minors: dis. ... Cand. of Jurid. Sciences: 12.00.07. Nat. University of State Tax Service of Ukraine]. Irpin' [in Ukrainian].
21. Veselov, M. (2019). Instytut administratyvnoi' vidpovidal'nosti u systemi juvenal'noi' justycii' [Institute of Administrative Responsibility in the Juvenile Justice System]. Zovnishnja torgivlja: ekonomika, finansy, pravo. Serija. Jurydychni nauky – Foreign trade: economics, finance, law. Series. Legal sciences, 5 (106), 49-63. Retrieved from DOI: 10.31617/zt.knute.2019(106)05 [in Ukrainian].
22. Chernec'kyj, O. L. (2008). Pravove reguljuvannja administratyvnoi' vidpovidal'nosti nepovnlitnih v Ukrai'ni: avtoref. dys. ... kand. juryd. nauk. Harkivs'kyj nac. un-t vnutr. sprav [Legal regulation of administrative liability of minors in Ukraine: author's ref. dis. ... Cand. of Jurid. Sciences. Kharkiv National University of Internal Affairs]. Harkiv [in Ukrainian].
23. Veselov, M. (2020). Zahyst prav nepovnlitnih pid chas pryjagnennja do administratyvnoi' vidpovidal'nost [Protection of the rights of minors during administrative prosecution]. Zovnishnja torgivlja: ekonomika, finansy, pravo. Serija. Jurydychni nauky – Foreign trade: economics, finance, law. Series. Legal sciences, 1 (108), 73-84. Retrieved from DOI: [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2020\(108\)08](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2020(108)08) [in Ukrainian].

24. Legec'kyj, M. P. (2004). Administratyvno-pravovi zahody protydii' pravoporushennjam, vchynenym nepovnlitnymi, u sferi nezakonnogo obigu narkotychnyh zasobiv, psyhotropnyh rečovyn i prekursoriv: avtoref. dys. ... kand. juryd. nauk: 12.00.07. Nac. akademija vnutr. sprav Ukrai'ny [Administrative and legal measures to combat offenses committed by minors in the field of illicit trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances and precursors: author's ref. dis. ... Cand. of Jurid. Sciences: 12.00.07. Nat. Academy of Internal Affairs of Ukraine]. Київ [in Ukrainian].
25. Korzh-Ikajeva, T. G. (2008). Administratyvno-pravove zabezpechennja prav i svobod nepovnlitnih: avtoref. dys. ... kand. juryd. nauk: 12.00.07 [Administrative and legal support of the rights and freedoms of minors: author's ref. dis. ... Cand. of Jurid. Sciences: 12.00.07]. Kyi'v, KNUVS [in Ukrainian].
26. Stefanchuk, M. M. (2013). Zabezpechennja organamy prokuratury doderzhannja zakoniv pro prava nepovnlitnih pry i'h prytjagnenni do administratyvnoi' vidpovidal'nosti [Ensuring that the prosecutor's office complies with the laws on the rights of minors when bringing them to administrative responsibility]. *Universytets'ki naukovy zapysky – University scientific notes*, 3 (47), 495-500 [in Ukrainian].
27. Navroc'kyj, O. O. (2018). Zabezpechennja prav dytyny v Ukrai'ni: teoretychni i praktychni zasady administratyvno-pravovogo reguljuvannja: avtoref. dys.. ... dok. juryd. nauk: 12.00.07. Harkivs'kyj nac. un-t im. V. N. Karazina [Ensuring the rights of the child in Ukraine: theoretical and practical principles of administrative and legal regulation: author's ref. dis ... Doc. of Jurid. Sciences: 12.00.07. V.N. Karazin Kharkiv National University]. Harkiv [in Ukrainian].
28. Veselov, M. (2020). Administrative and legal ensure of «the best interests of the child» in the field of junior justice. *Public Administration and Law Review*, (Issue 3) (pp. 49-56). Retrieved from DOI: 10.36690/2674-5216-2020-3-49 [in English].
29. Veselov, M., (2021). Ploskonos A. Koncepcija pravovogo reaguvannja na protypravni vchynky ditej, jaki ne dosjagly viku kryminal'noi' vidpovidal'nosti [Ploskonos A. The concept of legal response to illegal actions of children under the age of criminal responsibility]. *Aktual'ni problemy kryminal'nogo prava, procesu, kryminalistyky ta operatyvno-rozshukovoi' dijial'nosti: tezy IV Vseukr. nauk.-prakt. konf. (Hmel'nyc'kyj, 26 ljut. 2021 r.) – Actual problems of criminal law, process, criminology and operative-search activity: abstracts of IV All-Ukrainian scientific-practical conf. (Khmelnysky, February 26, 2021)*. Hmel'nyc'kyj: NADPSU, С. 42-45 [in Ukrainian].